

รายงานฉบับผู้บริหาร

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์เชิงพื้นที่ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
ในเขตจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

สัญญาจ้างที่ปรึกษา เลขที่ จ.35/2567 (สพต.) ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2567

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทาน

สิงหาคม พ.ศ. 2568

รายงานฉบับผู้บริหาร

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์เชิงพื้นที่ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
ในเขตพื้นที่จัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

สัญญาจ้างที่ปรึกษา เลขที่ จ.35/2567 (สพด.) ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2567

รองศาสตราจารย์ ดร.สินธุ์ คุรุฑเมือง แสนเสริม และคณะ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ได้รับทุนสนับสนุนโดย
สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทาน

สิงหาคม พ.ศ. 2568

คำนำ

รายงานโครงการประเมินผลสัมฤทธิ์เชิงพื้นที่ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในเขตพื้นที่จัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมฉบับนี้ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง ประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร ประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคม และวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ให้มีการกระจายที่ครอบคลุมกับลักษณะงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ลักษณะการก่อสร้าง ปีที่ก่อสร้างแล้วเสร็จ ลักษณะของกิจกรรมการทำการเกษตร และกระจายพื้นที่ทั้ง 10 จังหวัด โดยมี 14 พื้นที่ ดังนี้ 1) งานจัดระบบน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตง (คลอง 23 ซ้าย) (ระยะที่ 1) ต.บ้านแม่ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ 2) งานจัดระบบน้ำโครงการอ่างเก็บน้ำโป่งจ้อ (ระยะที่ 4) ต.สันติสุข อ.ดอยหล่อ จ.เชียงใหม่ 3) งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน ส่วนที่ 21 (ฝั่งซ้าย) ต.ท้อแท้ อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก 4) งานจัดรูปที่ดินโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านคุยลุมพุก ต.ชุมช้าง อ.โพธิ์ชัย จ.หนองคาย 5) งานปรับปรุงจัดรูปที่ดินโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน (คลอง LMC) ต.หนองนาง อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย 6) งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำปาว ระยะที่ 1, 2 และ 3 ต.ดงลิง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ 7) งานจัดระบบน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาประแสร์ ต.วังห้ว อ.แกลง จ.ระยอง 8) งานจัดระบบน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาประแสร์ (ระยะที่ 2) ต.วังห้ว อ.แกลง จ.ระยอง 9) งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบรมธาตุ ตำบลชัยนาท อ.เมืองชัยนาท จ.ชัยนาท 10) งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชันสูตร ส่วนที่ 7 ต.คำหยาด ต.ทางพระ อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง 11) งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชันสูตร ส่วนที่ 6 ต.คำหยาด อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง 12) งานจัดรูปที่ดินโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าโบสถ์ ส่วนที่ 5 ต.หัวเขา อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี 13) งานจัดระบบน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำปากพนังตอนบน (อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส) ระยะที่ 2 ต.ลานข่อย อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง และ 14) งานจัดระบบน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปากพนังบน (ไม้เสียบ) ต.ขอนหาด อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช การดำเนินงานครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสำนักงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม และเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ทั้ง 14 พื้นที่

ผลของการศึกษาครั้งนี้ มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับ สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทาน สำนักงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร และนำไปใช้ในการบริหารจัดการการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการพัฒนาการเกษตรในเขตจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมได้ที่ชัดเจน และประสานงานบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการผลิตและการตลาดของเกษตรกรในพื้นที่ให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทาน
สิงหาคม 2568

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	ก
สารบัญ.....	ข
สารบัญภาพ.....	ค
1. ความนำ	1
2. วัตถุประสงค์	1
3. ขั้นตอนกระบวนการวิจัย.....	2
4. ผลการวิจัย	5
ตอนที่ 1 การประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม	5
ตอนที่ 2 การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรรม.....	9
ตอนที่ 3 การประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรรม.....	12
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์.....	15
5. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	19
6. บรรณานุกรม	20

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2 ผลตอบแทน (รายได้) ทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของทั้ง 14 โครงการ.....	5
ภาพที่ 3 ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) ของทั้ง 14 โครงการ.....	6
ภาพที่ 4 ผลการประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร ของทั้ง 14 โครงการ.....	9
ภาพที่ 5 ผลการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรรม.....	12
ภาพที่ 6 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานก่อนและระหว่าง และหลังของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรรม.....	16
ภาพที่ 7 แนวทางพัฒนาการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม.....	17
ภาพที่ 8 ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้.....	19

รายงานฉบับผู้บริหาร

1. ความนำ

สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทานได้มีการดำเนินโครงการจัดรูปที่ดินของเกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและบริหารจัดการน้ำในระดับไร่นาจากระบบชลประทาน หรือแหล่งน้ำอื่น ๆ เพื่อให้ที่ดินทุกแปลงได้รับประโยชน์จากระบบชลประทาน หรือแหล่งน้ำอื่น ๆ อย่างทั่วถึง โดยมีการบริหารงบประมาณและโครงการต่าง ๆ ในระดับภูมิภาคจากการบริหารของสำนักงานจัดรูปที่ดินและระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรที่ 1-35 ซึ่งผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมา พบว่า ผลตอบแทนจากการลงทุนยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร กล่าวคือ เกษตรกรยังคงมีต้นทุนการผลิตที่สูง และรายได้ไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก ส่งผลให้เกิดความไม่คุ้มค่าจากการลงทุน

จากสภาพปัญหาผลตอบแทนจากการลงทุนของโครงการจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรในมุมมองด้านเศรษฐกิจที่อาจสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความคุ้มค่าจากการลงทุนของสำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทาน จึงควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประเมินผลตอบแทนการลงทุน ในมุมมองอื่น ๆ นอกเหนือจากการประเมินผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เนื่องจากในการดำเนินงานของภาครัฐไม่ได้มุ่งเน้นผลการดำเนินงานที่วัดผลได้ในเชิงเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เพราะจุดมุ่งหวังในการปฏิบัติราชการของหน่วยงานภาครัฐมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มีมุมมองในการพัฒนาครอบคลุมทั้งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทางสังคม อาทิ คุณภาพชีวิต ความสุขของคนในชุมชนความสัมพันธ์ในครัวเรือนและชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และทางสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การประเมินผลตอบแทนการลงทุน ในเชิงวิชาการจึงควรพิจารณาในมุมมองทางสังคมควบคู่กับทางเศรษฐกิจ สถิติ อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ (2560) อธิบายว่า การวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุนสามารถวิเคราะห์ในมุมมองทางสังคมได้ด้วย หรือที่เรียกว่า ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) ซึ่งเป็นหนึ่งทางเลือกในการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุน นอกเหนือที่จะประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นการประเมินทางกระแสหลักเพียงอย่างเดียว

จากแนวคิดการประเมินผลดังกล่าว ในการประเมินผลตอบแทนของโครงการจึงใช้มุมมองการประเมินผลตอบแทนทางสังคมควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนครอบคลุมหลากหลายมุมมอง โดยการวิจัยในครั้งนี้ที่มีจุดมุ่งหวังในการศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร ความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของโครงการจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร โดยผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตัวชี้วัด และแนวทางในการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ตลอดจนเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางพัฒนาการเกษตรในพื้นที่จัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร

2.2 เพื่อประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร

2.3 เพื่อประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

2.4 เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

3. ขั้นตอนกระบวนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยทำการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกัน มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

3.1 การประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

3.1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 1) เกษตรกรในพื้นที่โครงการ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลตอบแทน (รายได้) ทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรในพื้นที่งานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม รวมทั้งสิ้น 2,526 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 345 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่ายตามสัดส่วน โดยกระจายในแต่ละโครงการ และ 2) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง และเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมของสำนักงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ทั้ง 10 จังหวัด

3.1.2 เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิในประเด็นต้นทุนการดำเนินงาน

3.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เกษตรกรเกี่ยวกับผลตอบแทน (รายได้) ทางเศรษฐกิจ ด้านการเกษตรในพื้นที่งานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนการดำเนินงาน

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

3.2 การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

3.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง และเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมของสำนักงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ทั้ง 10 จังหวัด

3.2.2 เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิในประเด็นต้นทุนการใช้น้ำ

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยลงพื้นที่จัดสนทนากลุ่มเกี่ยวกับต้นทุนการใช้น้ำในภาคการเกษตร

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3.3 การประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

3.3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 1) เกษตรกรในพื้นที่โครงการ คัดเลือกโดยเจาะจงโครงการละ 3 คน และ 2) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมของสำนักงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ทั้ง 10 จังหวัด จังหวัดละ 5-10 คน

3.3.2 เครื่องมือการวิจัย คือ ประเด็นสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม เช่น ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ แผนที่ผลลัพธ์ และตัวชี้วัดผลตอบแทนทางสังคม เป็นต้น

3.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการจัดเวทีสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง โดยเชิญผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการร่วมแลกเปลี่ยนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ การจัดจำแนกจัดกลุ่ม การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการอธิบายความเป็นเหตุและผลเกี่ยวกับผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

3.4 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

3.4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมของสำนักงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ทั้ง 10 จังหวัด จังหวัดละ 1-2 คน 2) เกษตรกรในพื้นที่โครงการ

3.4.2 เครื่องมือการวิจัย คือ ประเด็นสนทนากลุ่ม

3.4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีการดังนี้ จัดเวทีสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมแบบเผชิญหน้า 1 ครั้ง และแบบ online 1 ครั้ง

3.4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ การจัดจำแนกจัดกลุ่ม การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการอธิบายความเป็นเหตุและผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์เชิงพื้นที่ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในเขตพื้นที่จัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ดังแสดงในภาพที่ 1

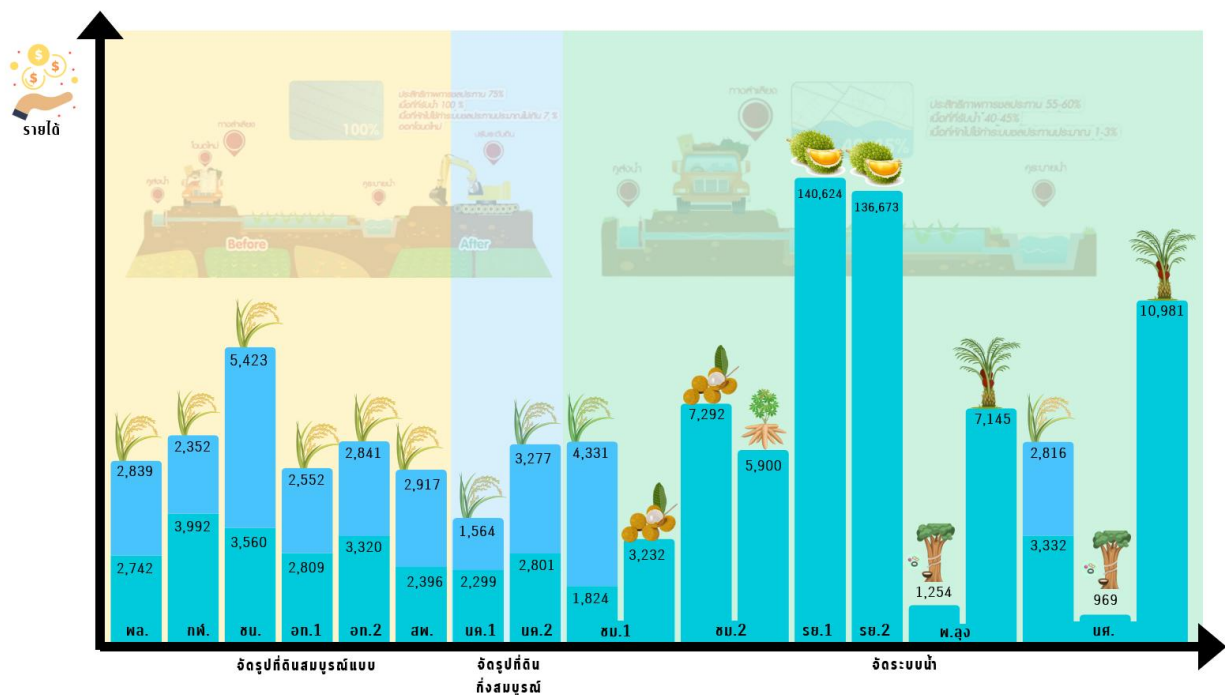
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

จากผลการประเมินฯ ดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญ ๆ ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ผลตอบแทน (รายได้) ทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร และผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ผลตอบแทน (รายได้) ทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร โดยแบ่งออกเป็นลักษณะงานจัดรูปที่ดินสมบูรณ์แบบ จัดรูปที่ดินกึ่งสมบูรณ์ และจัดระบบน้ำ ดังแสดงในภาพที่ 2 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หมายเหตุ: พล.=พิษณุโลก, ภพ.=กาฬสินธุ์, ชน.=ชัยนาท, อก.1=อ่างทอง (ส่วน7), อก.2=อ่างทอง (ส่วน6), สพ.=สุพรรณบุรี, นค.1=หนองคาย (โพธิ์ชัย), นค.2=หนองคาย (ท่าบ่อ), สข.1=เชียงใหม่ (สันป่าตอง), สข.2=เชียงใหม่ (ดอยหล่อ), รย.1=ระยอง (ม.6), รย.2=ระยอง (ม.9), พ.ล.=พัทลุง และ นค.=นครศรีธรรมราช

■ = นาปี ■ = นาปรัง

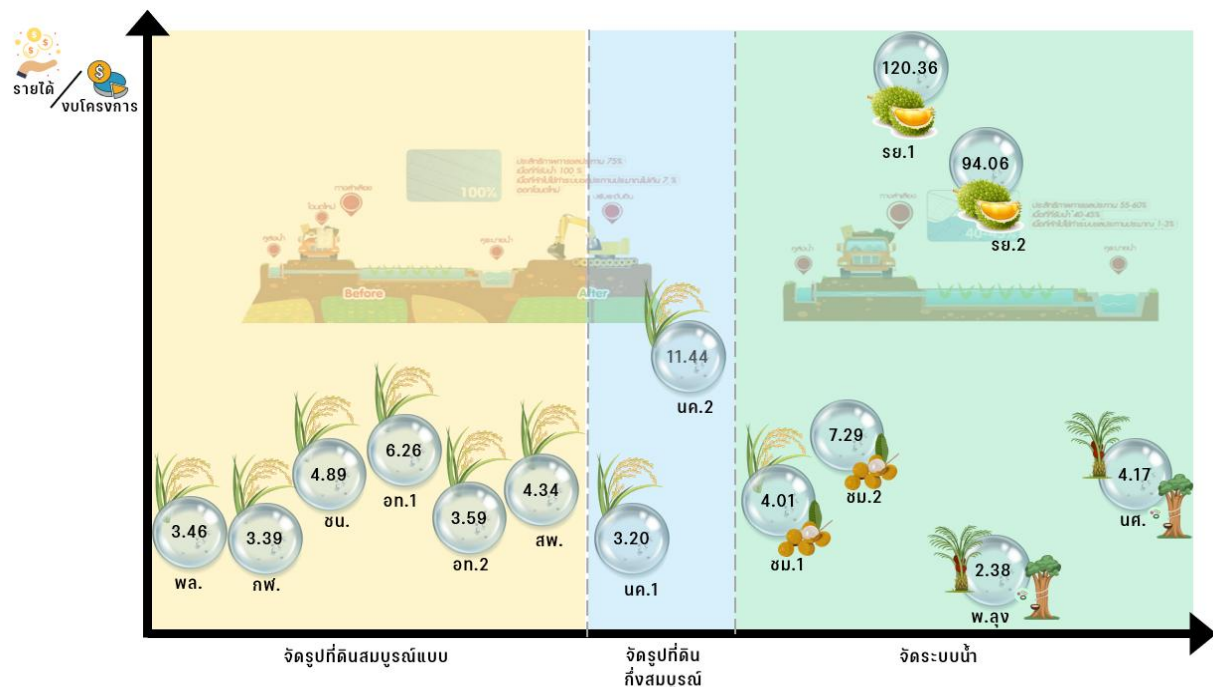
ภาพที่ 2 ผลตอบแทน (รายได้) ทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร ของทั้ง 14 โครงการ

1.1.1 ลักษณะงานจัดรูปที่ดินสมบูรณ์แบบและจัดรูปที่ดินกึ่งสมบูรณ์ จากผลการศึกษาพบว่า พื้นที่เป็นพื้นที่ผลิตข้าวเป็นหลัก รายได้สุทธิ/ไร่ มีค่าใกล้เคียงกัน ซึ่งอยู่ในช่วง 2,500-4,000 บาท/ไร่ โดยเกษตรกรผลิตข้าวเป็นหลัก และเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำนาปีและนาปรังเนื่องจากมีระบบน้ำเข้าถึงแปลงผลิต ผลประเมินภาพรวมพบว่า รายได้สุทธิ/ไร่ ต่ำกว่าการผลิตพืชชนิดอื่น ๆ เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง ขาดการเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิต และการขายผลผลิตผูกขาดกับพ่อค้าคนกลาง ทำให้ผลการประเมินรายได้สุทธิ/ไร่ ต่ำกว่า ดังนั้น การพัฒนาการผลิตข้าวจึงควรให้ความสำคัญกับ “การลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ สร้างมูลค่าเพิ่มสู่มาตรฐานปลอดภัย”

1.1.2 ลักษณะงานจัดระบบน้ำ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ผลิตไม้ผลเป็นหลัก รายได้สุทธิ/ไร่สูง เนื่องจากเกษตรกรผลิตไม้ผล ได้แก่ ทุเรียนและลำไย ซึ่งเป็นพืชมูลค่าสูง ดังนั้น การพัฒนาการผลิตลำไย และทุเรียนจึงควรให้ความสำคัญกับ **“การจัดการทรัพยากรสมดุล สู่คุณภาพยั่งยืน”**

สำหรับพื้นที่ผลิตไม้ยืนต้นเป็นหลัก รายได้สุทธิ/ไร่ต่ำ เนื่องจากเกษตรกรผลิต ปาล์มน้ำมัน และยางพาราเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เกษตรกรเริ่มปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นทุเรียนซึ่งเป็น พืชมูลค่าสูง เนื่องจากมีระบบน้ำเข้าถึงแปลงผลิต ดังนั้น การพัฒนาในพื้นที่จึงควรให้ความสำคัญกับการ **“ปรับระบบเสริมทางเลือก เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต”**

1.2 ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ประกอบด้วย ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างเปรียบเทียบกับผลการประเมินภาพรวมของประเทศ ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างเปรียบเทียบกับแนวคิดการประเมิน ROI ผลการประเมินความ คุ้มค่าจากงานก่อสร้างตามลักษณะงาน และผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างตามลักษณะพื้นที่ ดังแสดงในภาพที่ 3 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หมายเหตุ: พล.=พิจนุโลก, กพ.=กาฬสินธุ์, ชน.=ชัยนาท, อก.1=อ่างทอง (ส่วน7), อก.2=อ่างทอง (ส่วน6), สพ.=สุพรรณบุรี, นค.1=หนองคาย (โพธิ์ชัย), นค.2=หนองคาย (ท่าบ่อ), ชม.1=เชียงใหม่ (สันป่าตอง), ชม.2=เชียงใหม่ (ดอยหล่อ), รย.1=ระยอง (ม.6), รย.2=ระยอง (ม.9), พ.ลจ=พัทลุง และ นศ.=นครศรีธรรมราช

ภาพที่ 3 ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) ของทั้ง 14 โครงการ

1.2.1 ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างเปรียบเทียบกับผลการประเมินภาพรวมของประเทศ จากผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า ความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) มีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ยของ ประเทศ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 3.5 (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) สะท้อนให้เห็นถึง ผลของการประเมินเชิงพื้นที่ ซึ่งให้ค่าที่แม่นยำ ละเอียดมากกว่าการประเมินในภาพรวม และเป็นประโยชน์ ในการกำหนดนโยบายเชิงพื้นที่ในการพัฒนางานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

1.2.2 ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างเปรียบเทียบกับแนวคิดการประเมิน ROI

จากผลการศึกษา พบว่า ความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) มีค่ามากกว่า 1 ทุกโครงการ ซึ่งหากพิจารณาควบคู่กับแนวคิดการประเมิน ROI โดยทั่วไป พบว่า หากผลการประเมิน ROI มากกว่า 1 แสดงให้เห็นว่าโครงการนั้นคุ้มค่าต่อการลงทุน สะท้อนให้เห็นว่า การลงทุนจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมของกรมชลประทานส่งผลดี คุ้มค่าต่อการลงทุนของภาครัฐ

1.2.3 ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างตามลักษณะงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) **ลักษณะงานจัดรูปที่ดินสมบูรณ์แบบ** จากผลการศึกษาพบว่า ค่าความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) อยู่ในช่วง 3.39-7.29 ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ ผลิตข้าวเป็นหลัก สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในงานจัดรูปที่ดิน ซึ่งมีการพัฒนาระบบชลประทานเป็นสำคัญนั้น ทำให้เกิดความคุ้มค่าจากงบประมาณที่ภาครัฐลงทุนไปและก่อให้เกิดรายได้แก่เกษตรกรผู้ผลิตข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของไทยและมีสัดส่วนของเกษตรกรเป็นจำนวนมาก

2) **ลักษณะงานจัดรูปที่ดินกึ่งสมบูรณ์** จากผลการศึกษาพบว่า ค่าความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) อยู่ในช่วง 3.20-11.44 ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ ผลิตข้าวเป็นหลักเช่นเดียวกับการจัดรูปที่ดินสมบูรณ์แบบ สะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะงานจัดรูปที่ดินที่มีความแตกต่างกันไม่ส่งผลต่อผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) เพราะต้นทุนการดำเนินงาน/พื้นที่รับประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นลักษณะงานจัดรูปที่ดินสมบูรณ์แบบและจัดรูปที่ดินกึ่งสมบูรณ์มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันอยู่ที่ประมาณ 10,000-15,000 บาท ของต้นทุนการดำเนินงาน/พื้นที่รับประโยชน์ 1 ไร่ (กรมชลประทาน, 2568) จึงสรุปได้ว่า การลงทุนการจัดรูปที่ดินในแต่ละพื้นที่ควรออกแบบโดยคำนึงถึงหรือให้เหมาะสมกับบริบทและลักษณะของพื้นที่เป็นสำคัญ เช่น ระบบนิเวศของพื้นที่ การมีพืชเฉพาะถิ่น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Location Theory ของ von Thünen (1826) ที่เน้นความสำคัญของตำแหน่งที่ตั้งเป็นหลักในการกำหนดชนิดของการเกษตร

3) **ลักษณะงานจัดระบบน้ำ** จากผลการศึกษาพบว่า ค่าความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) อยู่ในช่วง 94.06-120.36 ซึ่งเป็นค่า ROI ที่สูงมาก ทั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการผลิตทุเรียนซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่าพืชชนิดอื่น ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาประแสร์นี้เป็นต้นแบบของการจัดระบบน้ำที่ควรขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงระบบน้ำที่ใช้เพื่อการผลิตอย่างทั่วถึงในแปลงปลูก ส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าที่สูงกว่าการผลิตพืชชนิดอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage Theory) ของ Ricardo (1817) ในการเกษตรสมัยใหม่ที่อธิบายว่า แหล่งผลิตที่มีระบบน้ำทั่วถึงย่อมส่งผลให้ผลตอบแทนมากกว่าแหล่งที่ไม่มีระบบน้ำ

1.2.4 ผลการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้างตามลักษณะพื้นที่ จากผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของงานก่อสร้าง (ROI) พบว่า ผลที่ได้สามารถแบ่งกลุ่มได้ตามค่า ROI และลักษณะของพื้นที่ทางการเกษตร ดังนี้

1) **ภาคตะวันออก (ระยอง)** จากการศึกษาพบว่าค่า ROI ในพื้นที่นี้สูงมาก แสดงถึงประสิทธิภาพการผลิตที่สูง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมสำหรับการผลิตทุเรียน มีตลาดรับซื้อรองรับชัดเจน มีความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ และความมีศักยภาพของเกษตรกรในพื้นที่

2) **ภาคกลาง** จากการศึกษาพบว่าค่า ROI ในพื้นที่นี้ใกล้เคียงกัน แสดงถึงการผลิตที่มีเสถียรภาพให้ผลผลิตอย่างสม่ำเสมอ สะท้อนถึงข้อได้เปรียบของพื้นที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์และระบบชลประทานที่พัฒนาแล้วทำให้เกิดผลผลิตอย่างสม่ำเสมอ

3) **ภาคเหนือ** จากการศึกษาพบว่าค่า ROI ในพื้นที่อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่ามีประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในระดับปานกลาง แต่แสดงศักยภาพในการผลิตพืชมูลค่าสูงอย่างลำไย หรือการผลิตมันสำปะหลังในระบบน้ำหยด

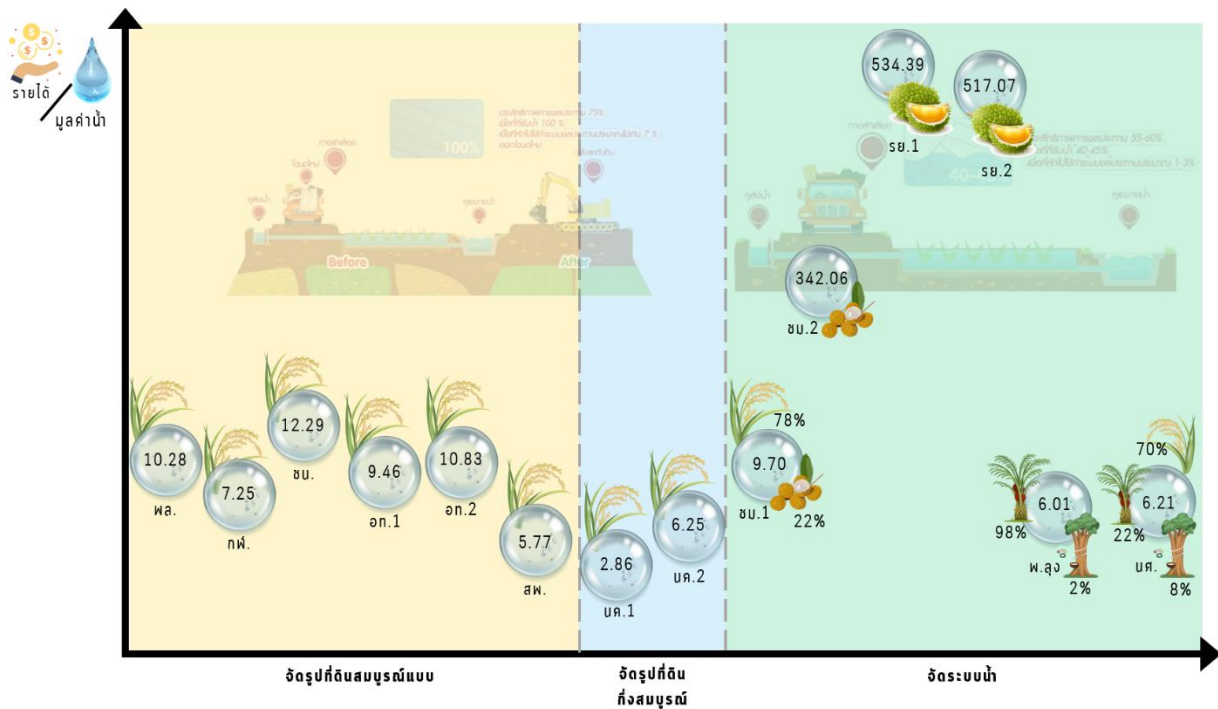
4) **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** จากการศึกษาพบว่าค่า ROI ใน 2 พื้นที่ของจังหวัดหนองคายมีความแตกต่างกันมาก แสดงว่าประสิทธิภาพการผลิตในพื้นที่ภาคนี้มีความแปรปรวนสูง แต่ก็สามารถวิเคราะห์และสะท้อนถึงความหลากหลายของสภาพพื้นที่และระดับการพัฒนา

5) **ภาคใต้** จากการศึกษาพบว่าค่า ROI ให้ผลตอบแทนต่ำสุด อาจเนื่องจากข้อจำกัดด้านการผลิตของเกษตรกรที่ยังคงผลิตในรูปแบบการเกษตรแบบเดิม ขาดการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม เกษตรกรเริ่มมีการปรับตัวในการผลิตพืชที่ได้มูลค่าสูง ที่อาจสะท้อนให้เห็นถึงค่า ROI ที่สูงขึ้นในอนาคต

สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์ ROI นั้น นอกจากนำไปใช้ในการจำแนกความแตกต่างกันด้วยเหตุผลของชนิดพืชที่ผลิตแล้ว ยังรวมถึงลักษณะและบริบทของพื้นที่อีกด้วย เช่น ตลาดรองรับผลผลิต และการรวมกลุ่มและเครือข่ายของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

ผลการประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร ของทั้ง 14 โครงการ ดังแสดงในภาพที่ 4

หมายเหตุ: พ.ล.=พืชไร่, ก.พ.=กาแฟ, ช.น.=ข้าว, อ.ท.1=อ่างทอง (ส่วน7), อ.ท.2=อ่างทอง (ส่วน6), ส.พ.=สุพรรณบุรี, น.ค.1=หนองคาย (โพธิ์ชัย), น.ค.2=หนองคาย (ท่าบ่อ), ช.ม.1=เชียงใหม่ (สันป่าตอง), ช.ม.2=เชียงใหม่ (ดอยหล่อ), ร.ย.1=ระยอง (ม.6), ร.ย.2=ระยอง (ม.9), พ.ล.ง.=พัทลุง และ น.ศ.=นครศรีธรรมราช

ภาพที่ 4 ผลการประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร ของทั้ง 14 โครงการ

จากผลการประเมินดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญ ๆ ได้แก่ การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตข้าวเป็นหลัก การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตลำไย การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตมันสำปะหลัง การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตทุเรียน และการประเมินผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรเปรียบเทียบกับผลผลิตเฉลี่ยของประเทศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตข้าวเป็นหลัก

ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ผลิตข้าวจะได้ผลการศึกษาการประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรใกล้เคียงกัน กล่าวคือ อยู่ในช่วง 2.86-12.29 สะท้อนถึงความสำเร็จของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมในเขตพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการผลิตข้าวเป็นหลัก ซึ่งความสำเร็จของงานจัดรูปที่ดินนี้สนับสนุนแนวคิดของ Timmer (2009) เกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม การที่โครงการทั้งหมดในกลุ่มนี้เลือกผลิตข้าวเป็นพืชหลักอาจสะท้อนถึงการขาดความหลากหลายทางการเกษตรที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงในระยะยาวตามที่ Di Falco and Perrings (2005) ได้เตือนถึงความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ

ในการลดความเสี่ยงและเพิ่มความยืดหยุ่นของระบบการเกษตร ดังนั้น เกษตรกรในพื้นที่โครงการที่มีการผลิตข้าวเป็นหลักควรให้ความสำคัญกับการปรับระบบการผลิต เป็นระบบผสมผสาน หรือระบบหมุนเวียน เป็นต้น นอกจากนี้ เกษตรกรอาจพิจารณาการปรับเปลี่ยนเป็นพืชมูลค่าสูง ซึ่งเป็นพืชที่มีความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เช่น การผลิตอ้อย มีอัตราผลตอบแทนจากเงินทุน (ROI) เฉลี่ย 20 (ยุวรีย์ เขตวิจารณ์, 2562)

2. ผลการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตลำไย

ผลการศึกษาพบว่า งานจัดระบบน้ำโครงการอ่างเก็บน้ำโป่งจ้อ (ระยะที่ 4) ต.สันติสุข อ.ดอยหล่อ จ.เชียงใหม่ เป็นพื้นที่ ๆ เกษตรกรมีการผลิตสินค้าเกษตรหลากหลายชนิด ไม่เพียงแต่ผลิตข้าวเพียงอย่างเดียว ทำให้ผลการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรสูงถึง 342.06 แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการปรับระบบการผลิตจากการผลิตข้าวเพียงอย่างเดียว เป็นพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีศักยภาพความพร้อมในการผลิตของบริบทพื้นที่ ซึ่งการผลิตที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่นั้น สอดคล้องกับทฤษฎี Location Theory ของ von Thünen (1826) ที่เน้นความสำคัญของตำแหน่งที่ตั้งในการกำหนดชนิดของการเกษตร นอกจากนี้ การผลิตพืชชนิดอื่น ๆ ยังต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ทางการตลาด สอดคล้องกับแนวคิดของ Krugman (1991) เกี่ยวกับความสำคัญของการเข้าถึงตลาดในการกำหนดศักยภาพทางเศรษฐกิจ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Roger (1960) ที่อธิบายว่าตลาดเป็นปัจจัยจำเป็นสำหรับการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร

3. การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตมันสำปะหลัง

ผลการศึกษาพบว่า งานจัดระบบน้ำโครงการอ่างเก็บน้ำโป่งจ้อ (ระยะที่ 4) ต.สันติสุข อ.ดอยหล่อ จ.เชียงใหม่ เป็นพื้นที่ผลิตมันสำปะหลัง ซึ่งหากพิจารณาถึงรายได้รายได้จากการขายเฉลี่ย (บาท/ไร่) พบว่า เกษตรกรมีรายได้สูงถึง 19,500 บาท/ไร่ เป็นผลมาจากเกษตรกรได้ผลผลิตต่อไร่สูงถึง 6,500 กิโลกรัม/ไร่ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยในการผลิตมันสำปะหลังของประเทศ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3,000 กิโลกรัม/ไร่ ทั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรมีการลงทุนระบบน้ำหยดในการผลิตมันสำปะหลัง ทำให้ได้ผลผลิตสูงกว่าการผลิตมันสำปะหลังทั่วไป ทำให้สะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ของการจัดรูปที่ดินในการจัดการน้ำให้ถึงแปลงปลูกของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรสามารถนำน้ำไปใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตรได้

4. การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตทุเรียน

ผลการศึกษาพบว่า ผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตร อยู่ในช่วง 517.06 และ 534.09 ซึ่งเป็นค่า ROI ที่สูงมากเมื่อเทียบกับการผลิตพืชชนิดอื่น ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า งานจัดระบบน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาประแสร์ ต.วังห้ว อ.แกลง จ.ระยอง นี้ควรเป็นต้นแบบของการจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมที่ควรขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสให้แก่เกษตรกรเข้าถึงระบบน้ำที่ทั่วถึงในแปลงปลูก ส่งผลให้เกิดความคุ้มค่าที่สูงกว่าการผลิตพืชชนิดอื่น ๆ

5. การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของพื้นที่ผลิตยางพารา

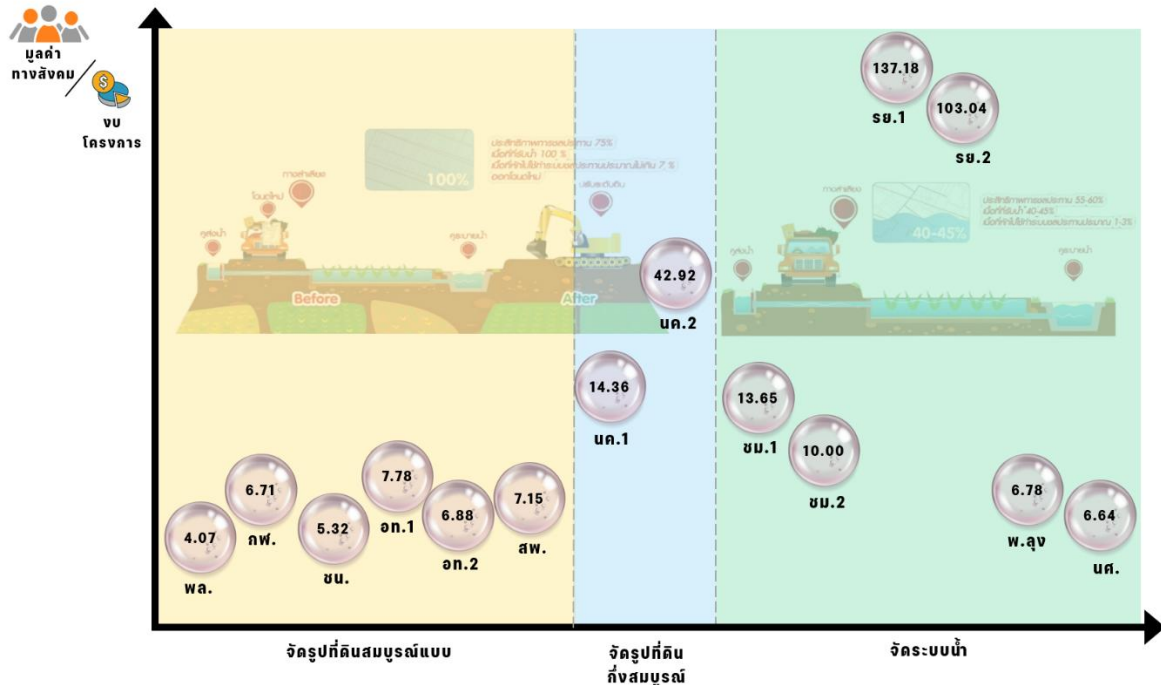
ผลการศึกษาพบว่า ผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรในพื้นที่ผลิตยางพารามีค่าเท่ากับ 6.01 และ 6.21 ซึ่งเป็นค่าที่ต่ำมาก หากเปรียบเทียบกับศักยภาพของพื้นที่ ๆ พร้อมในการผลิตพืชชนิดอื่น ๆ เช่น ทุเรียน เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากการลงพื้นที่ พบว่า เกษตรกรมีการปรับพืชปลูกจากการผลิตยางพาราเป็นทุเรียนมากขึ้น

6. การประเมินผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรเปรียบเทียบกับผลผลิตเฉลี่ยของประเทศ

นอกเหนือจากการศึกษาการประเมินผลมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรซึ่งเป็นการวิเคราะห์อัตราส่วนระหว่างรายได้จากการผลิตเทียบกับปริมาณน้ำ ดังแสดงในข้อ 1-5 แล้วนั้น จากผลการศึกษายังพบว่า ผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรในการผลิตพืชแต่ละชนิดสูงกว่าผลผลิตเฉลี่ยของประเทศ ยกตัวอย่างเช่น เกษตรกรในโครงการที่ผลิตข้าวได้ผลผลิต (ข้าวนาปี) เฉลี่ย 706.52 กิโลกรัม/ไร่ หากเทียบกับผลผลิตเฉลี่ยของประเทศ ปีการผลิต 2567/68 มีค่าเท่ากับ 435.00 กิโลกรัม/ไร่ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2568) เกษตรกรในโครงการที่ผลิตทุเรียนผลผลิตเฉลี่ย 1,563.17 กิโลกรัม/ไร่ หากเทียบกับผลผลิตเฉลี่ยของประเทศมีค่าเท่ากับ ปีการผลิต 2567 มีค่าเท่ากับ 1,370.00 กิโลกรัม/ไร่ (กรมการค้าภายใน, 2567) แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าโครงการมีผลผลิตที่สูงกว่าเกษตรกรทั่วไปที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมที่จัดสรรน้ำในแต่ละลูกบาศก์เมตรให้แก่เกษตรกร ทำให้เกิดเป็นรายได้ให้แก่เกษตรกร ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น

ตอนที่ 3 การประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

ผลการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ดังแสดงในภาพที่ 5

หมายเหตุ: พล.=พิษณุโลก, กฟ.=กาฬสินธุ์, ชน.=ชัยนาท, อก.1=อ่างทอง (ส่วน7), อก.2=อ่างทอง (ส่วน6), สพ.=สุพรรณบุรี, นค.1=หนองคาย (โพธิ์ชัย), นค.2=หนองคาย (ท่าบ่อ), ชม.1=เชียงใหม่ (สันป่าตอง), ชม.2=เชียงใหม่ (ดอยหล่อ), ทย.1=ระยอง (ม.6), ทย.2=ระยอง (ม.9), พ.ล.=พัทลุง และ นศ.=นครศรีธรรมราช

ภาพที่ 5 ผลการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคมของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมของทั้ง 14 โครงการ

จากผลการประเมินดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญ ๆ ประกอบด้วย การสะท้อนถึงผลตอบแทนของโครงการเพื่อสังคมของหน่วยงานภาครัฐ การผลักดันนโยบายและการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางสังคม การประเมินผลตอบแทนทางสังคมโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ผลการประเมิน SROI ในบริบทพื้นที่ ๆ มีความเข้มแข็งในการบูรณาการงาน และตัวชี้วัดทางสังคมที่สำคัญในการประเมิน SROI ในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสะท้อนถึงผลตอบแทนของโครงการเพื่อสังคมของหน่วยงานภาครัฐ จากผลการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคม (SROI) แสดงให้เห็นถึงมูลค่าของการประเมินที่มากกว่าการประเมินความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) เนื่องจากเป็นมุมมองการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมในมิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นจากการประเมินทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว ดังเห็นได้จากผลการศึกษา ดังนี้

1.1 ลักษณะงานจัดรูปที่ดินแบบบูรณาการ จำนวน 6 โครงการ มีค่า SROI ดังนี้ 4.07, 5.32, 6.71, 6.88, 7.15 และ 7.78 เมื่อเทียบกับค่าความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) ที่มีค่าดังนี้ 3.39, 3.46, 3.59, 4.34, 4.89 และ 6.26 จะเห็นได้ว่า ค่า SROI สูงกว่า ค่า ROI ทุกโครงการ

1.2 ลักษณะงานจัดรูปที่ดินกึ่งสมบูรณ์ จำนวน 2 โครงการ มีค่า SROI ดังนี้ 14.36 และ 42.92 เมื่อเทียบกับค่าความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) ที่มีค่าดังนี้ 3.20 และ 11.44 จะเห็นได้ว่า ค่า SROI สูงกว่า ค่า ROI ทุกโครงการ

1.3 ลักษณะงานจัดระบบน้ำ จำนวน 6 โครงการ มีค่า SROI ดังนี้ 6.64, 6.78, 10.00, 13.65, 103.05 และ 137.18 เมื่อเทียบกับค่าความคุ้มค่าจากงานก่อสร้าง (ROI) ที่มีค่าดังนี้ 2.38, 4.03, 4.17, 7.29, 94.06 และ 120.36 จะเห็นได้ว่า ค่า SROI สูงกว่า ค่า ROI ทุกโครงการ

นอกจากนี้เมื่อเทียบกับการวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) ในภาพรวมของพื้นที่ชลประทาน ในปี 2565 มีค่าเท่ากับ 3.5 เท่า (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) มีมูลค่าที่สูงกว่าการวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) ที่มีการวิเคราะห์ผลตอบแทนในมุมมองทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

2. การผลักดันนโยบายและการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางสังคม

จากผลการศึกษาพบว่า SROI ในภาพรวมอยู่ระหว่าง 4.07 ถึง 137.18 เท่า ซึ่งหมายความว่า การลงทุน 1 บาท ของโครงการ ทำให้เกิดผลตอบแทน ทางสังคม (SROI) 4.07-137.18 บาท ถือได้ว่ามีผลกระทบทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จากผลการดำเนินงานโครงการจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมทั้ง 14 พื้นที่โครงการ ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับเงินลงทุนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างมีความเห็นในแง่ผลลัพธ์และคุณค่าของผลตอบแทนทางสังคม จึงควรได้รับการสนับสนุนทั้งเชิงนโยบายและในการดำเนินการ สอดคล้องกับ สฤณี อาชวานันทกุลและภัทรพร แยมละออ (2560) ที่ระบุว่า แม้ว่าการประเมินผลกระทบทางสังคม (SROI) จะเป็นประโยชน์อย่างมากและมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งนี้ก็การหรือโครงการที่ควรพิจารณานำ SROI มาใช้ ควรมีลักษณะเป็นกิจการพัฒนาชุมชนเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกัน หรือกิจการที่ใช้ทรัพยากรสูงอย่างต่อเนื่องไปในอนาคต ดังนั้น การผลักดันนโยบายและการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางสังคมจึงเป็นประเด็นสำคัญของหน่วยงานภาครัฐที่ควรมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม อาทิ คุณภาพชีวิต ความสุขของคนในชุมชน ความสามัคคีในครัวเรือนและชุมชน และทางด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (theory of change) จากผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ผลตอบแทนของโครงการจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมในแต่ละพื้นที่โครงการมีค่า SROI สูงต่ำแตกต่างกันออกไป โดยปัจจัยหนึ่ง คือ ความแตกต่างกันของตัวชี้วัดทางสังคมที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการกำหนดแผนที่ผลลัพธ์ เป็นการอธิบายถึงวิธีการที่โครงการนั้นใช้ทรัพยากรบางประการ หรือปัจจัยนำเข้า (inputs) เพื่อดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการที่ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ (outcomes) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยนำเข้า (input) ซึ่งหมายถึงการสนับสนุน โครงการฯ กิจกรรมของโครงการ (activities) ผลผลิต (output) และผลลัพธ์ (outcomes) โดยระบุว่า การดำเนินโครงการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผู้มีส่วนได้เสียแต่ละกลุ่ม ซึ่งการเริ่มต้นสร้างแผนที่ผลลัพธ์ ควรเริ่มจากการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่โครงการต้องการสร้างให้เกิด ซึ่งเป็นขอบเขตที่กว้างที่สุดของโครงการ และการเริ่มต้นสร้างแผนที่ผลลัพธ์นี้สามารถใช้อธิบายได้ด้วยทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (theory of change) ซึ่งเป็นการบอกเล่าเรื่องราวว่าการดำเนินโครงการนี้สามารถสร้างความแตกต่างให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการได้อย่างไร (ธนาคารสึกรไทย, 2565)

4. ผลการประเมิน SROI ในบริบทพื้นที่ ๆ มีความเข้มแข็งในการบูรณาการงาน
จากผลการศึกษา พบว่า ในพื้นที่งานปรับปรุงจัดรูปที่ดินโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน (คลอง LMC) ต.หนองนาง อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย ที่มีลักษณะงานเป็นงานจัดรูปที่ดินกึ่งสมบูรณ์ มีค่า SROI สูงเป็นอันดับที่ 3 จากทั้ง 14 โครงการ รองจาก 2 อันดับแรกที่มีการผลิตทุเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ผลการประเมิน SROI ของโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยบังพวน มีค่าเป็นอันดับ 1 เมื่อเทียบกับพื้นที่โครงการที่มีการปลูกข้าวเป็นพืชหลัก เนื่องจากในพื้นที่มีความเข้มแข็งของกลุ่มและมีการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชน ต้นทุนการผลิตต่ำเนื่องจากไม่ใช้เคมี จึงสะท้อนให้เห็นถึงผลการประเมินทางสังคมที่สูงขึ้น

5. ตัวชี้วัดทางสังคมที่สำคัญ ในการประเมิน SROI ในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม จากผลการศึกษา พบว่า ตัวชี้วัดที่สำคัญมีหลายประเด็น และมาจากหลายภาคส่วน ได้แก่ 1) สำนักงานจัดรูปที่ดิน ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่ โอกาสในการได้รับงบประมาณ (ส่วนเพิ่มเติม) จากการทำโครงการสำเร็จ การลดงบประมาณบูรณาการระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานต่างๆ และค่าซ่อมบำรุง 2) สำนักงานเกษตรในพื้นที่ ตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ ค่าใช้จ่ายชดเชยภัยแล้งที่ไม่สูญเสีย 3) หน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่ งบประมาณซ่อมแซมถนน และ 4) เกษตรกร ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่ การลดการใช้เคมีทำให้ค่ารักษาพยาบาลลดลง มูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากผลผลิตข้าวนาปรัง ต้นทุนที่ลดลง (จากการลดค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำ/ปุ๋ย/ค่าแรงงานที่ลดลงจากการใช้เทคโนโลยี โดรน) การใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรทำให้ลดค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม รายได้ที่เกิดขึ้นจากคนรุ่นใหม่กลับบ้านมาทำการเกษตร ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาประชุมที่ลดลงจากการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ไลน์กลุ่ม) และรายได้จากการผลิตพืชมูลค่าสูง (ทุเรียน)

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์แนวทางการดำเนินการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

แนวทางการดำเนินการดำเนินงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ ในภาพรวมมี 2 แนวทางหลัก คือ 1) แนวทางการดำเนินการดำเนินงานเกี่ยวกับงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรรม และ 2) แนวทางการพัฒนาเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม มีรายละเอียดดังนี้

4.1 แนวทางการดำเนินการดำเนินงานเกี่ยวกับงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

มุ่งเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร โดยการจัดระบบน้ำให้ทั่วถึง ทุกแปลง การสร้างถนนหรือทางลำเลียง การปรับระดับพื้นที่ และการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยต้องมีการดำเนินการตั้งแต่การเตรียมการก่อนระหว่างและหลังการจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำ เพื่อเกษตรกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ขั้นตอนก่อนระหว่างงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

(1) ชี้แจงการดำเนินงานโครงการ โดยการประชาสัมพันธ์ชี้แจงข้อดีข้อเสีย การดำเนินงานโครงการให้เกษตรกรเข้าใจ

(2) ชี้แจงและให้ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (เอกสารสิทธิ) ให้แก่เกษตรกร

(3) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงการ โดยสำรวจความต้องการของเกษตรกร ทั้งก่อนและหลังการทำโครงการที่มาจากความต้องการ หรือที่มีผลกระทบต่อชุมชน

2) ประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนา ในเขตพื้นที่ โดยเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงการดำเนินโครงการของคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรแบบครบวงจรในเขตพื้นที่

3) สร้างกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการประสานงานของสำนักจัดรูปที่ดินกลางและคณะทำงานและคณะอนุกรรมการ โดยเฉพาะหน่วยงานภาคี หน่วยงานในคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการที่ดำเนินงานในงานพื้นที่จัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม จากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์รูปแบบ/กรณีตัวอย่าง ของการพัฒนาในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมให้กับเกษตรกรและผู้สนใจ

4.1.2 ขั้นตอนการดำเนินงานหลังงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม มีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงาน ดังนี้

1) การดำเนินงานออกเอกสารสิทธิ/การออกโฉนด หลังจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม ควรเตรียมความพร้อมในการออกเอกสารสิทธิ

2) จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ให้ต่อเนื่อง โดยการเตรียมงบประมาณ บุคลากร และการบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานอื่น

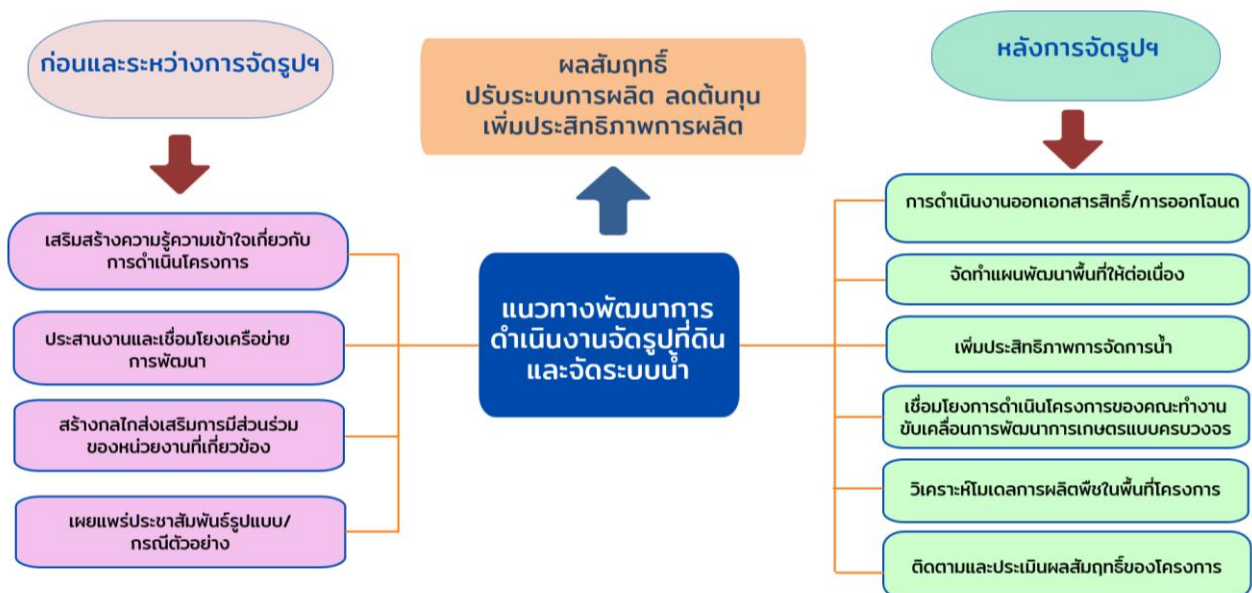
3) **เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการน้ำ** โดยตรวจสอบความต้องการใช้น้ำทั้งปริมาณ และคุณภาพของเกษตรกรให้สอดคล้องกับช่วงเวลา และความต้องการใช้น้ำเพื่อการผลิตของเกษตรกร ตลอดจนประสานโครงการชลประทานอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการน้ำ

4) **เชื่อมโยงการดำเนินโครงการของคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรแบบครบวงจร** ในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรร่วมกับคณะกรรมการสำนักจัดรูปที่ดินกลาง และสำนักงานจัดรูปที่ดินจังหวัด

5) **วิเคราะห์โมเดลการผลิตพืชในพื้นที่โครงการ** และนำไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ตามแนวคิด SPA (Small Portion Approach)

6) **ติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ** โดยติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน กิจกรรมของกลุ่มและผลกระทบอย่างต่อเนื่อง เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่า คุ้มทุนต่อการลงทุนของภาครัฐในโครงการ

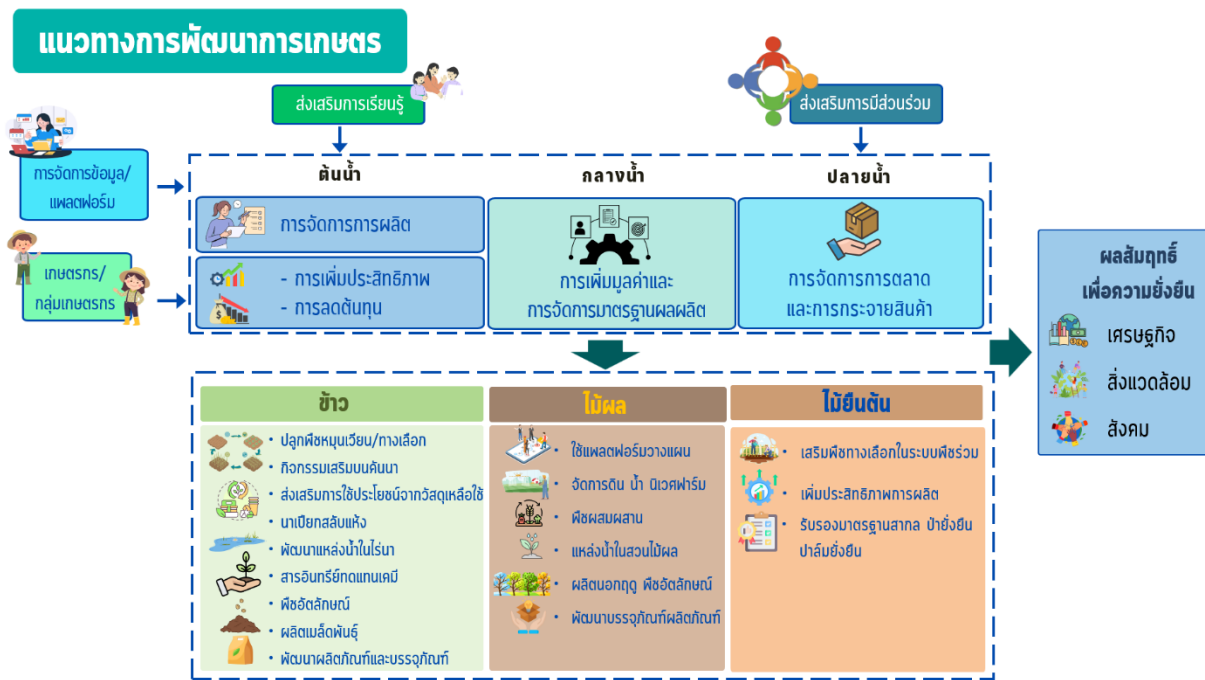
ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาการจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร โดยมีข้อเสนอแนะบางประการ สรุปได้ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานก่อนและระหว่าง และหลังของงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร

4.2 แนวทางการพัฒนาการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกร

สำหรับแนวทางการพัฒนาการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรเป็นการดำเนินงานที่เน้นไปที่การส่งเสริมโดยยึดงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรเป็นเป้าหมายในการพัฒนา ส่งเสริมให้มีการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรที่ผลิตภายในพื้นที่ สรุปได้เป็น 6 แนวทางหลักสำคัญ และแนวทางเฉพาะในการผลิตพืชแต่ละชนิด ดังแสดงในภาพที่ 7 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 7 แนวทางพัฒนาการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม

4.2.1 แนวทางหลักในการพัฒนาด้านการเกษตร โดยสรุปเป็น 6 ประเด็น ได้ดังต่อไปนี้

1) **ลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของการผลิตพืชและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของโครงการ** ในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม โดยมีวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

(1) **การลดต้นทุน** ด้วยกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การลดต้นทุนโดยการผลิตปัจจัยการผลิตใช้เอง การลดต้นทุนด้านแรงงาน การลดต้นทุนปัจจัยการผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานสนับสนุน การควบคุมการใช้ปัจจัยการผลิตในระดับที่เหมาะสม รวมกลุ่มจัดหาแหล่งปัจจัยการผลิต

(2) **การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต** ด้วยกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผนการปลูกพืช และเลือกกระบวนการผลิตทางการเกษตร ทั้งพืชหลัก และพืชทางเลือกให้สอดคล้องกับการส่งน้ำและความต้องการของตลาด ใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสม ใช้เทคโนโลยีหรือภูมิปัญญาในการผลิต และดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ให้มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อความต้องการ

(3) **การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของโครงการ** โดยการสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับผลลัพธ์และผลกระทบของการดำเนินโครงการ และดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมก่อนดำเนินโครงการ

2) **ปรับระบบการผลิตพืชในพื้นที่นาและพื้นที่ไม่ยืนต้นด้วยพืชทางเลือก/พืชมูลค่าสูง/พืชที่มีโอกาสสูงทางการตลาด/ระบบการผลิตที่ยั่งยืน** โดยมีวิธีการตามแนวทางในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ปรับเปลี่ยนจากพืชเดิมเป็นพืชทางเลือกที่เหมาะสม ทำกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย เช่น ปลูกพืชผสมผสาน เลี้ยงปลาในนา และทำกิจกรรมสร้างรายได้เสริม

3) **เชื่อมโยงและพัฒนาให้มีการจัดการทั้งระบบตลอดโซ่อุปทานสินค้า** โดยมีวิธีการตามแนวทางในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผนการผลิตให้ออกนอกฤดูกาล การผลิตสินค้าที่มีอัตลักษณ์และมีมูลค่า การเพิ่มมูลค่าโดยการแปรรูปและการจัดการสินค้าเกษตรที่เหมาะสม ออกแบบบรรจุภัณฑ์

ที่น่าสนใจ ผลผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานและขอรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร เพิ่มมูลค่าสินค้าโดยการรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกเพื่อรวมกันขาย ใช้สื่อออนไลน์ในการส่งเสริมด้านการตลาด

4) ส่งเสริมเรื่องคาร์บอนเครดิตในพื้นที่นา และพื้นที่ไม้ผล/ไม้ยืนต้น โดยมีวิธีการตามแนวทางในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การทำนาเปียกสลับแห้ง การลดการใช้ปุ๋ยยูเรีย การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน การส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นบนหัวคันนา การส่งเสริมการปรับระบบการผลิตแบบผสมผสาน โดยมีการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ป่า

5) จัดการข้อมูลและใช้แพลตฟอร์มเพื่อการวางแผนจัดการการผลิต โดยมีวิธีการตามแนวทาง ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คนต้นแบบ และกรณีศึกษาต้นแบบ การสร้างงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การเรียนรู้การใช้แพลตฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

6) สร้างกลไกการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมในระบบพื้นที่ โดยมีวิธีการตามแนวทาง ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาเกษตรกรผู้นำในด้านการเกษตร (ผลิตและตลาด) ในการนำร่องการผลิต การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ หรือทายาทเกษตรกร การรวมกลุ่มสร้างอำนาจในการต่อรองทางการตลาด และกระจายสินค้าในหลายช่องทาง เพื่อเข้าถึงผู้บริโภค การสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม การจัดทำแปลงเรียนรู้และแปลงทดสอบร่วมกันของสมาชิก เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ และการสร้างกลไกความร่วมมือในการพัฒนาระดับพื้นที่ ระหว่างเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา

4.2.2 แนวทางเฉพาะในการพัฒนาการผลิตพืชแต่ละชนิด จากผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 1) แนวทางหลักในการพัฒนาด้านการเกษตร และ 2) แนวทางเฉพาะในการพัฒนาการผลิตพืชแต่ละชนิด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) แนวทางหลักในการพัฒนาด้านการเกษตร ประกอบด้วย การจัดการข้อมูล/แพลตฟอร์มการผลิต (ปลูก/ดูแล) การเพิ่มประสิทธิภาพ การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มมูลค่ามาตรฐาน การตลาดและการกระจายสินค้า การเรียนรู้ และการพัฒนากลุ่ม

2) แนวทางเฉพาะในการพัฒนาการผลิตพืชแต่ละชนิด ดังนี้

ข้าว การจัดทำโครงการจัดหาเครื่องมือ ปลูกพืชในระบบหมุนเวียน พืชทางเลือก ปรับหรือขยายคันนาเพื่อรองรับกิจกรรมเสริม ส่งเสริมการใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร จัดการนาในลักษณะนาเปียกสลับแห้ง พัฒนาแหล่งน้ำ ใช้สารอินทรีย์ทดแทนการใช้สารเคมี ผลผลิตสินค้าที่มีอัตลักษณ์ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย ผลิตข้าวกล้อง และออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจ

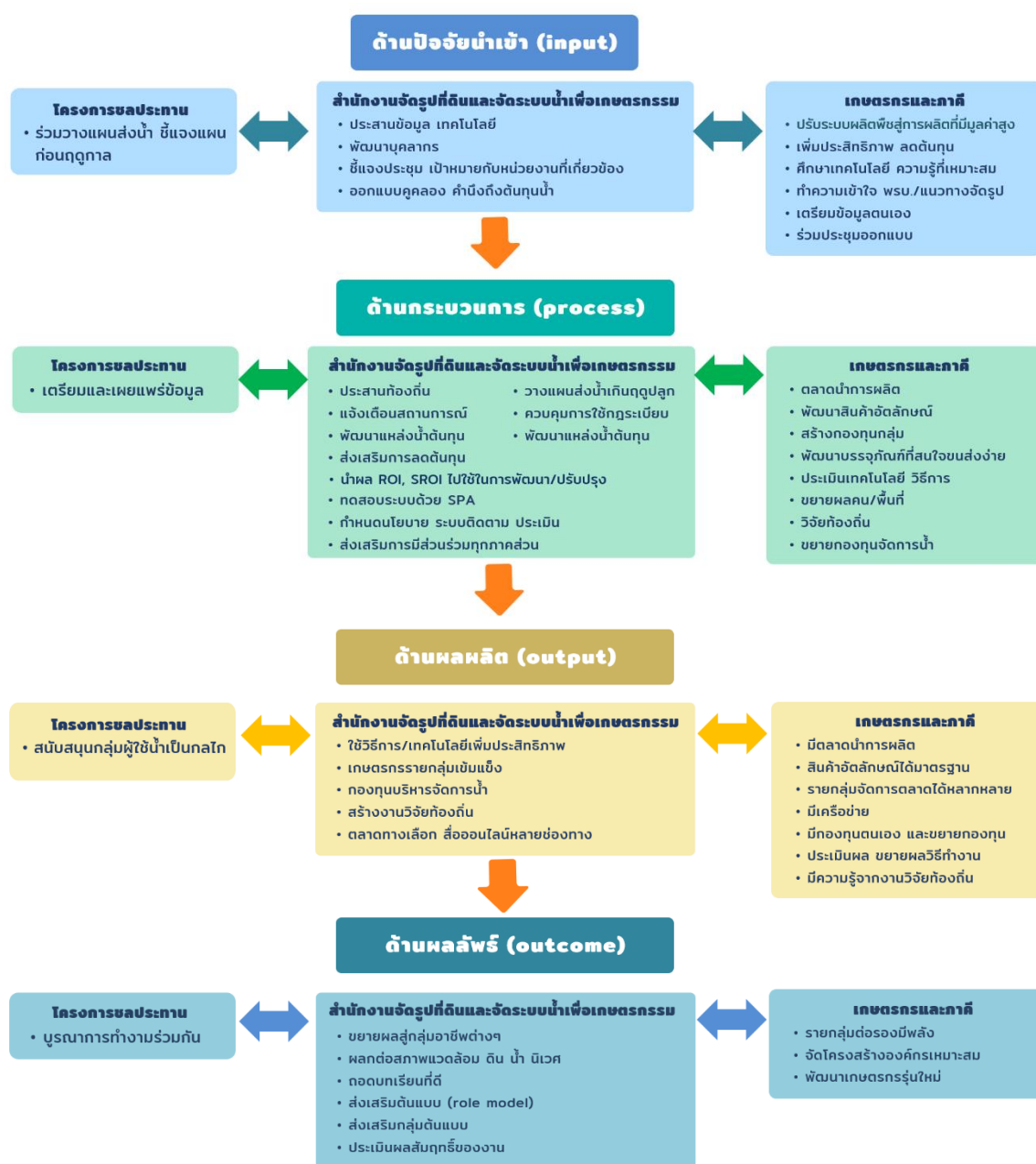
ทุเรียน/ลำไย การจัดทำโครงการสนับสนุนแหล่งน้ำ การใช้แพลตฟอร์มในการวัดปริมาณน้ำ ความชื้นในดินให้สัมพันธ์กับความต้องการน้ำ ปลูกพืชในระบบพืชผสมผสาน พัฒนาแหล่งน้ำในสวน ผลิตไม้ผลนอกฤดูกาล ผลผลิตสินค้าที่มีอัตลักษณ์ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจ

ยางพารา/ปาล์มน้ำมัน ปรับระบบ เสริมทางเลือก เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การรับรองมาตรฐานปาล์มน้ำมันในระดับสากล (Roundtable on Sustainable Palm Oil: RSPO) การรับรองมาตรฐานการจัดการสวนปาล์มอย่างยั่งยืน (Sustainable Forest Management Certification)

5. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

5.1 ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษารูปข้อเสนอแนะในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลลัพธ์ ของโครงการชลประทาน สำนักงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม เกษตรกร และภาคี ดังแสดงในภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

5.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

5.2.1 ควรมีการประเมินผลสัมฤทธิ์การลงทุนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมในพื้นที่ต่างๆ เพิ่มขึ้น

5.2.2 ควรมีการศึกษาคนต้นแบบ กลุ่มต้นแบบในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมเพื่อเป็นตัวอย่างความสำเร็จขององค์กรและขยายผลต่อไป

5.2.3 ควรมีการศึกษาทดลองโมเดลการพัฒนาการเกษตรในงานจัดรูปที่ดินและจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมเพื่อทราบแนวทางการพัฒนาและกลไกที่เหมาะสมของแต่ละรูปแบบในแต่ละพื้นที่ต่อไป

6. บรรณานุกรม

- กรมการค้าภายใน. (2567). *ทูลเรียน*. <https://regional.moc.go.th/th/file/get/file/20240618af6901156ca698425efd29b556b804b6093140.pdf>
- กรมชลประทาน. (2568). *ต้นทุนการดำเนินงานโครงการต่อพื้นที่รับประโยชน์*. <https://consolidation.rid.go.th/main/index.php/th/>
- ธนาคารกสิกรไทย. (2565). *การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ของโครงการ AFTERKLASS*. <https://www.kasikornbank.com/th/sustainable-development/project/Documents/SROI-AFTERKLASS-th.PDF>.
- ยุวรีย์ เขตวิจารย์. (2562). *การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตอ้อยโรงงานของเกษตรกรรายย่อยในเขตพื้นที่อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดอุตรธานี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยหอการค้า]. ฐานข้อมูลงานวิจัย (Thailis).
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566). *รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการติดตามประเมินผลด้านเศรษฐกิจทางการเกษตรในเขตพื้นที่ชลประทาน*. ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมละออ. (2560). *การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI). โครงการพัฒนาระบบการวัดผลกระทบทางสังคม*.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2568). *การศึกษาเรื่อง สถานการณ์การค้าข้าวและโอกาสการพัฒนาสินค้าข้าวไทย*. <https://uploads.tps.go.th/23-03-25%20สถานการณ์การค้าข้าวและโอกาสการพัฒนาส.pdf>
- Di, F. S & Perrings, C. 2005. Crop biodiversity, risk management and the implications of agricultural assistance. *Ecological Economics*, 55(4), 459-466.
- Krugman, P. (1991). *Geography and trade*. MIT Press.
- Ricardo, D. (1817). *On the principles of political economy and taxation*. John Murray.
- Timmer, C.P. (1986). *Getting Prices Right: The Scope and Limits of Agricultural Price Policy*. Cornell University Press.
- Von Thünen, J. H. (1826). *Der isolierte Staat in Beziehung auf Landwirtschaft und Nationalökonomie*. Gustav Fischer.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง กรมชลประทาน

สิงหาคม พ.ศ. 2568